

Zece cai de a atrage cercetatorii romani spre Romania

Stefan Szedlacsek

Laboratorul de Enzimologie, Institutul de Biochimie al Academiei Romane
Spl. Independentei 296, Bucuresti 060031
stefan@biochim.ro

Rezumat. Cercetarea stiintifica din Romania, privita in ansamblu, desi a inregistrat in ultimii ani pasi importanti in redresarea ei, este inca departe de a atinge standardele minime internationale. Suprastructura ei - puternic marcata inca de vremuri apuse - si finantarea ei derizorie sunt principalele capete de tabel intr-o lunga lista de deficiente. Cercetatorii romani – indeosebi cei tineri - nu pot fi atrasi spre a reveni in tara atata vreme cat cercetarea romaneasca continua sa-si duca existenta chinuita, condamната parca la starea de «dolce far niente». Cercetatorii romani vor reveni in tara atunci cand vor avea posibilitati reale de a efectua cercetari la nivel comparabil cu lucrarile de cercetare din laboratoarele din strainatate in care au lucrat. De asemenea, asigurarea unui nivel de trai de minima decenta este o conditie esentiala in atragerea cercetatorilor plecati peste granita. Statul roman trebuie sa-si permita «luxul» de a utiliza toate mijloacele de protejare si de stimulare din punct de vedere organizatoric si financiar, a minusculei paturi sociale denumite «cercetatorii romani». Rolul acestei paturi, rezultatele ce se pot obtine de pe urma activitatii acestei elite a intelectualitatii romanesti, sunt enorme: mult ravnita redresare economica poate fi puternic stimulata de existenta unei cercetari stiintifice asezate pe baze sanatoase; de asemenea, prestigiul international al tarii poate creste considerabil prin contributiile cercetatorilor romani la progresul stiintei contemporane¹.

¹ Materialul a fost prezentat în cadrul conferinței “Migratia tinerilor cercetatori români - performante si cai de întoarcere”, organizata de Institutul Cultural Român la Sinaia, între 14-18 octombrie 2004

1 Introducere

Ar fi nedrept sa nu acceptam ca situatia cercetarii romanesti este, din multe puncte de vedere, mai buna in prezent decat, sa zicem, in 1989. Circulatia libera a cercetatorilor si a informatiei cat si deschiderea catre Occident au avut rasunet si in sfera cercetarii stiintifice. La aceasta ora, exista laboratoare de cercetare care publica in mod curent in reviste de specialitate prestigioase. Faptul ca situatia cercetarii din Romania, totusi, este inca departe de standardele internationale, este subliniat de pozitia submediocra a tarii in clasamentele bazate pe productivitatea stiintifica per milionul de locuitori, in esecul sistematic al proiectelor romanesti in competitiiile Programului Cadru 6 al Uniunii Europene. O alta dovada in acest sens este si faptul ca doar extrem de putini tineri cercetatori romani revin in Romania la sfarsitul studiilor efectuate in strainatate. Cauzele acestei stari de lucruri sunt multiple dar, in principal, ele se refera la existenta unor structuri organizatorice inechitate in cercetare si la finantarea ei subminimala. Indreptarea lucrurilor trebuie sa porneasca de la aceste doua aspecte fundamentale. Tinerii romani plecati la studii in strainatate vor reveni in Romania in primul rand atunci cand cercetarea romaneasca va fi asezata pe temelii sanatoase. Voi prezenta in continuare cateva cai posibile pentru atingerea acestui obiectiv.

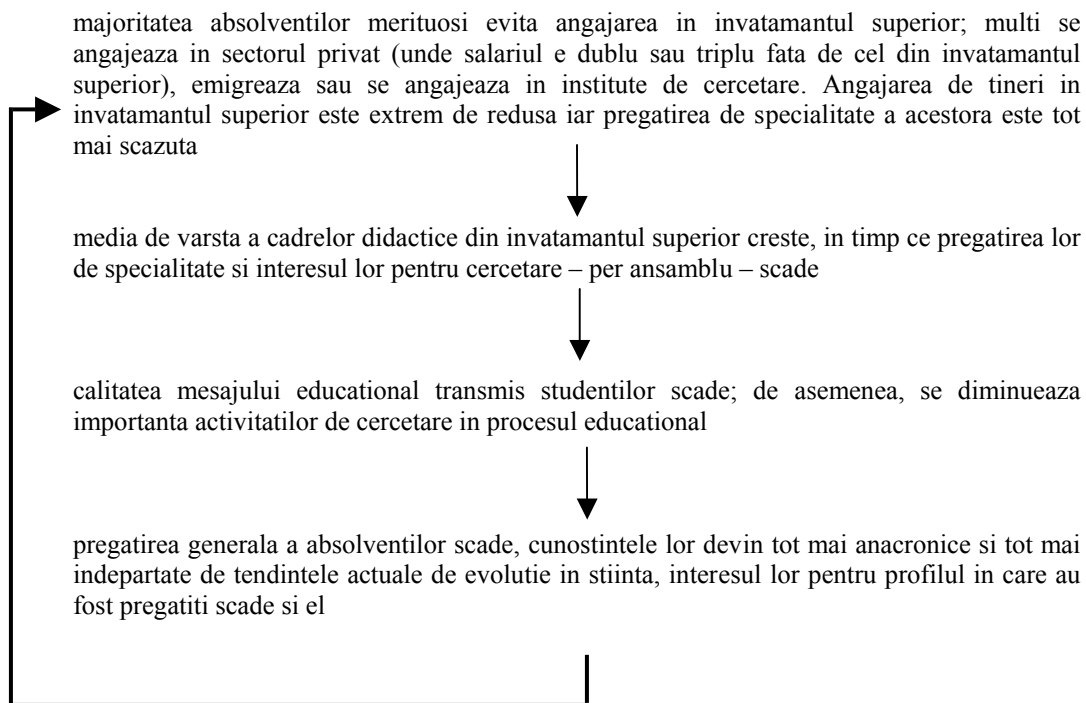
2 Evaluarea stiintifica obiectiva a institutelor de cercetare

In prezent, performanta stiintifica a institutelor de cercetare din Romania ofera o imagine extrem de variata: exista (foarte putine) institute de cercetare care exceleaza prin articolele pe care le publica in mod regulat in timp ce la polul opus, exista institute care nu au reusit in ultimii ani sa publice nici o lucrare in reviste prestigioase. Pe de alta parte, fondurile bugetare care se alocă institutelor de cercetare sunt distribuite pe principii egalitariste – mostenite cu siguranta din regimul comunist. Calitatea de «centru de excelenta», ofera doar o suplimentare minora a fondurilor alocate. In plus, aceasta calitate se acorda mult prea usor, pe baza unor criterii sofisticate, care adesea nu au nimic de-a face cu excelenta stiintifica. Astfel, aceste criterii permit obtinerea calitatii de centru de excelenta si de catre institute cu realizari mediocre.

Pentru depasirea acestei situatii se impune evaluarea obiectiva a tuturor institutelor de cercetare din tara. Criteriul major de evaluare trebuie sa fie suma factorilor de impact al publicatiilor elaborate – sa spunem pe perioada ultimilor cinci ani - raportat la numarul de cercetatori. Institutele de cercetare care timp de cinci ani nu au publicat nici o lucrare cu factor de impact, trebuie sa fie reprofile sau inchise, ele nu-si justifica existenta. Pentru o cat mai mare obiectivitate a procesului de evaluare, echipele de evaluatori ar trebui sa fie numite de foruri internationale (de exemplu, pentru stiintele vietii, de catre European Molecular Biology Organization – EMBO, Federation of Biochemical Societies – FEBS, etc.). Echipele de evaluatori ar putea desemna tot astfel si centrele de excelenta, iar acestora Guvernul ar trebui sa le acorde fonduri financiare substantiale. Astfel, centrele de excelenta desemnate vor reprezenta «mase critice» de cercetatori de elita care vor antrena astfel in studiile lor si alti cercetatori / institute de cercetare din tara. Tinerii cercetatori romani care activeaza in strainatate si care doresc sa revina in tara, cu siguranta, se vor indrepta in primul rand catre astfel de centre de excelenta.

3 Introducerea criteriului de excelenta in activitatea de cercetare stiintifica drept criteriu major de promovare a cadrelor din invatamantul superior

Nivelul de pregatire a absolventilor din majoritatea universitatilor romanesti a scazut simtitor in ultimii ani. Dintre multiplele cauze ale acestei stari de lucruri este instalarea unui cerc vicios in sistemul universitar:

O modalitate de a distruge acest cerc vicios ar fi aceea de a impune activitatea de cercetare din universitati drept parte componenta a procesului de pregatire a studentilor. Acest lucru poate fi realizat in primul rand prin promovarea preferentiala a cadrelor didactice direct si activ implicate in cercetarea stiintifica. Astfel, cunostintele transmise studentilor vor fi substantial actualizate. De asemenea, implicarea studentilor in activitati de cercetare va stimula creativitatea lor, iar perspectiva ca ei vor putea aduce ceva nou in domeniului in care se specializeaza, cu siguranta ca le va mari interesul pentru meseria lor. Un tanar care si-a efectuat studiile doctorale in strainatate si care doreste sa revina in tara va avea nu numai un interes crescut de a lucra in catedre universitare astfel regandite, dar va avea si prioritate in angajare, date fiind lucrarile stiintifice valoroase cu care se reintorc din strainatate cei mai multi dintre acesti tineri.

4 Intinerirea personalului de cercetare din institutele de cercetare

Echipele de cercetare de succes din Occident sunt fara exceptie echipe de tineri formate in primul rand din studenti, doctoranzi si un numar redus de cercetatori post-doctoranzi, cu media de varsta a echipei situata undeva in jur de 30 ani. Cercetatorii seniori reprezinta o minoritate, adeseori ei fiind sefi de colectiv sau de departament. Cu alte cuvinte, partea principala a activitatii de cercetare este realizata de tineri iar seniorilor le revine rolul (important si acesta, desigur) de minoritate conducatoare/indrumatoare a echipei. In Romania, din pacate, proportia tinerilor in cele mai multe colective de cercetare este mica sau foarte mica – varsta majoritatii cercetatorilor se situeaza intre 40-70 ani. Astfel, in 2001 cercetatorii din Romania avand varste pana la 30 ani reprezentau doar 14,33% din total. Una din cauzele acestei situatii este legislatia in vigoare care face extrem de dificila angajarea unui tanar absolvent intr-un institut de cercetare. Consecinta imediata a senectutii unei echipe de cercetare este lipsa de vigoare, productivitatea stiintifica scazuta si, adesea, desuetitudinea tematicii de cercetare abordate. Stimularea institutelor de cercetare de a angaja tineri absolventi/cercetatori (inclusiv prin masuri stimulative de ordin legislativ) ar avea un efect de inviorare a cercetarii din Romania si ar permite si angajarea tinerilor romani plecati in strainatate care intentioneaza sa isi continue activitatea de cercetare in tara.

5 Creșterea substanțială a salariilor din cercetare, îndeosebi pentru tinerii cercetători

Numarul salariatilor din cercetare in perioada 1993-2001 a inregistrat o dramatica scadere de la 118.329 (in 1993) la 58.453 (in 2001), ceea ce reprezinta o scadere cu 50.7%. Daca statul roman nu va interveni energic in vederea stoparii acestui proces, Romania risca sa intre in Uniunea Europeana in 2007 cu un trist si rusinos record si anume acela de a fi singura tara europeana in care activitatea de cercetare a fost eradicata. Meseria de cercetator este una extrem de dificila si presupune foarte multa pasiune, un mare consum intelectual si numeroase privatiuni in viata cotidiana. Pe de alta parte, activitatea de cercetare a unei tari contribuie substantial la progresul economic, este o componenta esentiala a zestrei intelectuale a tarii si aduce recunoastere internationala pentru aportul ei la stiinta mondiala. Din acest motiv, statul trebuie sa ocroteasca si sa incurajeze prin toate mijloacele aceasta categorie de intelectuali de elita, in special acum, cand cercetarea este practic amenintata cu disparitia. Una din primele masuri din partea statului ar trebui sa fie majorarea considerabila a salariilor cercetatorilor. In prezent, un tanar absolvent de facultate angajat intr-un institut de cercetare castiga in jur de 75-80€ lunar iar un cercetator atestat castiga aproximativ 100€ lunar. Este evident ca un astfel de venit este departe de minimul necesar unui trai decent. Atata vreme cat statul nu tripleaza cel putin aceste salarii, nu trebuie sa ne miram de emigrarea masiva a tinerilor absolventi in strainatate si implicit de «brain-drain»-ul intelectual aferent acestui fenomen. Un tanar care a obtinut recent titlul de doctor in strainatate nu va accepta nicio data o pozitie de cercetare din Romania retribuita cu 100€ daca poate alege o pozitie post-doctorala intr-o tara occidentala retribuita cu 1600-2000€ lunar (sau chiar mai mult).

6 Suport financiar consistent pentru tinerii romani cu studii in strainatate care au obtinut rezultate foarte bune in activitatea de cercetare si care doresc sa-si formeze un grup propriu de cercetare in Romania

O conditie esentiala pentru ca tinerii romani plecati in strainatate pentru studii sa revina si sa-si desfasoare activitatea de cercetare in tara este aceea de a dispune de suficiente fonduri de cercetare proprii. Normele existente (HG nr.442/10 aprilie 2003) «privind aprobarea unor masuri pentru atragerea, pregatirea si stabilizarea tinerilor in cercetare» prevad masuri minime de stimulare. Astfel, finantarile proiectelor de cercetare de tip AT acordate de Consiliul National al Cercetarii Stiintifice din Invatamantul Superior sunt acordate doar pentru 1-2 ani iar sumele sunt pe departe insuficiente, de exemplu, pentru echiparea minima a unui laborator si cheltuielile de consumabile. Pentru stimularea reala a tinerilor de a-si forma un grup propriu de cercetare este nevoie de legi speciale referitoare la finantarea tinerilor cu rezultate stiintifice foarte bune, care doresc sa revina in tara. Aceste finantari trebuie sa fie suficient de mari pentru a acoperi pe o perioada de 3-5 ani urmatoarele categorii de cheltuieli:

- cheltuielile de echipament minim si de consumabile necesare activitatii noului grup de cercetare;
- cheltuielile necesare pentru documentarea corespunzatoare a grupului (reviste de specialitate, conectare la Internet, etc.);
- cheltuielile de deplasare si de participare la manifestari stiintifice internationale importante.

7 Creșterea substanțială a finanțării proiectelor de cercetare din Romania

Evident, noul grup de cercetare format sub conducerea tanarului doctor decis de a reveni in tara nu va putea functiona decat integrat intr-un institut de cercetare adecvat profilului grupului respectiv. Acest lucru este necesar pentru accesul la facilitatile de echipament scumpe (inaccesibile prin finantarea descrisa mai sus) cat si in vederea stabilirii unor colaborari intramurale, importante atat pentru grup cat si pentru institutul-gazda. Daca nivelul de dotare si nivelul stiintific al acestuia din urma este mult mai scazut decat al noului grup, functionarea si integrarea lui este practic imposibila. Din acest motiv, este absolut necesar ca finantarile proiectelor de cercetare din Romania sa fie considerabil mai mari decat in prezent. In acest scop, autoritatile ar trebui sa urmareasca doua obiective esentiale:

- a.) Cresterea in cel mai scurt timp posibil a procentului acordat cercetarii, la cel putin 1%. In prezent, Romania aloca cercetarii de la buget doar 0,21% din Produsul Intern Brut (PIB), in timp ce tarile candidate si tarile membre ale Uniunii Europene acorda anual 1-2% activitatilor de cercetare iar decizia Consiliului European de la Barcelona din 2003, a fixat ca obiectiv pentru viitorii ani chiar 3% din PIB.
- b.) Schimbarea opticii egalitariste actuale de repartitie a fondurilor de cercetare. Principiului actual «bani putini cat mai multor proiecte/institute de cercetare» trebuie inlocuit cu principiul «bani suficienti proiectelor/institutelor celor mai bune». Astfel, in loc sa se finanteze de exemplu sute de proiecte cu 30-50 milioane de lei anual (Granturile Academiei sau ale CNCISIS) sau cu cateva sute de milioane (proiectele Programelor PNCDI), ar trebui selectate in mod riguros si obiectiv cateva zeci de proiecte carora sa li se acorde cateva miliarde de lei anual.

Efectul acestor masuri va fi aceea ca in locul unei multitudini de rezultate mediocre si submedice obtinute ca urmare a finantarilor derizorii actuale se va obtine un numar limitat de rezultate consistente ca urmare a unor cercetari de inalta tinuta. Ca o consecinta, cei interesati de a reveni si de a face cercetare in Romania vor fi atrasi de a face parte sau de a colabora cu colective de cercetare avand astfel de finantari si astfel de performante in cercetare.

8 Stabilirea unor criterii clare si obiective ale excelentei in cercetare, in vederea promovarii in cercetare si a selectarii evaluatorilor proiectelor de cercetare solicitate pentru finantare

Comunitatea stiintifica din Romania de azi este puternic scindata. Exista diferite grupuri de interese iar interesele sunt extrem de variate si adesea, aceste interese nu au nici o tangenta cu dorinta de a face stiinta de buna calitate. Totusi, imbucurator este faptul ca in acest peisaj multicolor al grupurilor de interese se afla o minoritate a celor ce sustin, lupta pentru “Cercetarea si Stiinta Adevarata”. Scopul acestei minoritati este acela de a elimina orice manifestare de pseudo-stiinta sau de “cargo cult science”, asa cum l-a denumit si descris Richard Feynman, intr-unul din binecunoscutele sale eseuri despre falsele valori din stiinta contemporana (vezi http://www.physics.brocku.ca/etc/cargo_cult_science.html), si a instaura in locul ei stiinta veritabila, in sensul ei cel mai pur, de cale spre aflarea adevarului despre legatitile naturii. Din nefericire, exista si un alt grup de interes, cel al partizanilor pseudo-stiintei. Printre ei se afla si cercetatori stiintifici principali, profesori universitari, decani, rectori, sefi de catedra, directori de institute de cercetare care n-au nici macar o lucrare publicata intr-o revista cu factor de impact. Aici se afla si evaluatorii incompetenti, cei ce evalueaza proiectele de cercetare supuse finantarii prin prisma intereselor proprii, a simpatiilor si antipatiilor personale. Cea mai grava consecinta a activitatii acestui regretabil grup de interese este aceea ca ei impun si perpetueaza non-valoarea in cercetarea romaneasca. Ei sunt cei ce promoveaza, incurajeaza, selectioneaza proiectele de cercetare ale acelor asemenea lor, totul se intampla ca intr-un proces de expansiune a celulelor tumorale – raul genereaza un rau si mai mare. Acest proces nu va fi stopat decat in momentul in care ei vor fi inlocuiti in pozitiile-cheie pe care le ocupa cu cercetatori veritabili, cu sustinatorii “Cercetarii si Stiintei Adevarate”. Modalitatea de a realiza acest lucru este aceea de a impune criterii obiective ale excelentei stiintifice, formulate clar in asa fel incat interpretarea lor sa nu lase loc accesului non-valorilor. Criteriul major trebuie sa fie valoarea lucrarilor publicate, iar in acesta privinta se stie, cel putin pentru articolele stiintifice, factorul de impact al revistelor in care se publica si numarul de citari a articolului respectiv este larg acceptat ca reflecta in mod realist calitatea lor. De asemenea, procesul de evaluare a proiectelor de cercetare supuse spre finantare va trebui sa aiba la baza punctaje care sa reflecte valoarea stiintifica reala a proiectului si credibilitatea stiintifica a colectivului de cercetatori care propun proiectul respectiv. Astfel, vor disparea situatii ca cea din acest in, cand in cadrul Programul National de Cercetare-Dezvoltare “Biotech” un numar insemnat de proiecte au fost cotate cu punctaje mari si foarte mari (evident, finantate) desi directorii de proiect nu au nici o lucrare publicata intr-o revista cu factor de impact. Daca evaluatorii proiectelor de cercetare vor fi selectati pe baza unor criterii de reala competenta stiintifica iar punctajele de evaluare vor fi astfel intocmite incat sa nu permita “strecurarea” non-valorilor, atunci calitatea proiectelor aprobate va creste considerabil. Iar cercetatorii care vor fi astfel

finantati si incurajati, vor fi reprezentantii stiintei adevarate - inclusiv tinerii cercetatori cu rezultate valoroase care vor sa-si continue activitatea in tara.

9 Crearea, prin sprijinul direct al statului, de facilitati experimentale centralizate

In activitatea de cercetare din domeniul stiintelor vietii, facilitatile experimentale centralizate joaca un rol esential pentru activitatea de cercetare. In prezent, astfel de facilitati sunt practic inexistente in Romania, ceea ce ingreuneaza foarte mult sau face chiar imposibila realizarea unor experimente. Cercetatorii romani sunt obligati astfel sa apeleze la cunostinte, prieteni, colaboratori din strainatate pentru astfel de facilitati ceea ce duce implicit la intarzieri, experimente incomplete, lucrari de slaba calitate. In domeniul mentionat al stiintelor vietii, exemple de astfel de facilitati ar fi:

- sinteze de primeri;
- secventieri;
- difractometrie de raze X pentru studiul structural al proteinelor;
- proteomica;
- spectrometrie de masa (MALDI, ESI, LC/MS/MS etc.);
- tehnici de tip «microarrays».

In foarte multe cazuri, cercetatorii romani evita experimentele ce presupun utilizarea acestor facilitati; in acest fel insa, studiul experimental sufera, deoarece tehnicile actuale presupun aproape intodeauna utilizarea a cel putin uneia din facilitatile enumerate.

Sprijinul statului in aceasta directie este esential, deoarece costul realizarii facilitatilor enumerate este ridicat si imposibil de realizat de catre un singur institut. Solutia ar fi contactarea unor firme specializate precum si sprijinul logistic si eventual financiar pentru instalarea a cel putin unei unitati care sa furnizeze aceste facilitati in regim de service pentru unitatile de cercetare din tara.

10 Flexibilitate financiara mult mai mare in utilizarea fondurilor de cercetare acordate

Fondurile de cercetare acordate in prezent in Romania nu numai ca sunt insuficiente, dar utilizarea lor este mult ingreunata de o legislatie exagerat de restrictiva. De exemplu, banii disponibili pentru un proiect de cercetare pot fi utilizati doar cu conditia ca... produsele necesare proiectului respectiv sa fi fost deja achizitionate din alte surse financiare. Acest lucru este practic imposibil pentru un institut mic, cu resurse financiare limitate. In general, formalitatile de decontare si de raportare a rezultatelor cercetarii sunt greoaie si presupun o birocratie aparte, care adesea revine de asemenea echipei de cercetare, reducand astfel randamentul in activitatea propriu-zisa de cercetare. Formalitatile de comanda sunt si ele cu mult mai dificile decat in alte tari europene: marile firme care comercializeaza echipament si reactivi pentru cercetare (cel putin in sfera stiintelor vietii) nu au reprezentante in Romania; in consecinta, achizitionarea oricarui material necesita intermedierea unei firme romanesti si implicit cresterea sensibila a pretului fata de pretul de catalog. De asemenea, timpul necesar achizitionarii este de luni de zile (uneori si 6 luni sau mai mult) in loc de 1-3 zile in tarile occidentale. Astfel, chiar daca un grup de cercetare are o idee deosebita, competitiva, realizarea ei in practica este imposibila din cauza intarzierilor provocate de rigiditatea sistemului financiar de administrare a proiectelor de cercetare. Depasirea acestor neajunsuri poate fi realizata prin simplificarea la maximum a formalismului administrativ si financiar al proiectelor de cercetare. In primul rand, sumele pentru proiecte ar trebui acordate in avans iar partea din aceasta suma necesara achizitionarii echipamentelor si materialelor consumabile (procurabile in mare parte doar din import) ar trebui sa fie acordata in euro. In acest fel, comenzile ar putea fi directionate direct catre reprezentantele firmelor producatoare, preturile de achizitie scazand sensibil iar timpul de expediere ar fi de asemenea mult mai scurt. Consecinta imediata a unor astfel de masuri ar fi accelerarea activitatilor de cercetare din tara si cresterea sanselor de a competitiona cu laboratoare similare din alte tari europene. O astfel de perspectiva ar fi deosebit de atragatoare pentru orice cercetator dornic de reveni si de a activa in Romania

11 Implicarea masiva a mijloacelor mass-media in promovarea cercetatorilor romani cu rezultate deosebite si descurajarea falselor valori stiintifice

Examinarea mijloacelor de informare actuale din Romania arata absenta cvasi-totala in articolele din ziare, in programele de radio si TV, a cercetatorilor, a activitatii si rezultatelor lor. In schimb, mijloacele mass-media sunt pline de informatii legate de pseudo-stiinta si de reprezentantii acesteia. Astfel, suntem asaltati de informatii despre perceptia extrasenzoriala, spiritism, OZN-uri, extraterestri, monstri hidosi, prezicatori, etc. Sarlatani cu titluri "stiintifice" pompoase sunt lasati sa prosteasca o tara intreaga cu aberatii lipsite de orice baza stiintifica si care sfideaza chiar si bunul simt. Este, de exemplu, greu de imaginat cum este posibil ca pe un post de televiziune sa fie lasat un astfel de sarlatan si, sub masca "profesorului erudit", sa acrediteze ideea ca are evidente "stiintifice" privind iminenta unui cutremur de proportii in Romania. Sau aparitia intempestiva in mijloacele mass-media a unor pseudo-doctori care pretind ca detin leacul absolut contra cancerului sau contra SIDA, amagind astfel sau poate chiar grabind sfarsitul a zeci sau sute sau mii de suferinzi creduli. Deserviciul care se face in felul acesta publicului larg este imens: oamenii sunt dezinformati in primul rand in privinta notiunii de stiinta si de cercetare stiintifica. Omul de rand identifica astfel notiunea de "stiinta" cu notiunea de "escrocherie exprimata in cuvinte pompoase" si de aici mai departe asociaza intreaga conotatie negativa meseriei de cercetator sau de om de stiinta. Probabil ca aceasta conotatie negativa formata in ultimul deceniu gratie mijloacelor noastre mass-media este una din cauzele pentru care tot mai putini absolventi imbratiseaza meseria de cercetator stiintific. Consumatorul mediu de mass-media din Romania este familiar cu exponentii pseudo-stiintei dar nu stie ca decanul pentru probleme de stiinta al celebrei Universitati California din San-Diego este George Emil Palade, singurul roman detinator al premiului Nobel, un roman care si-a facut studiile universitare in Romania si care aduce de ani de zile faima tarii. Nici unei televiziuni romane nu i-a venit ideea de a lua un interviu celebrului savant, de a-i cere parerea despre cum ar trebui facuta reforma stiintei in Romania. Iar lista savantilor romani care sunt celebri in lumea intreaga dar sunt aproape necunoscuti in tara este lunga. Articole sau emisiuni dedicate acestora, activitatii lor, rezultatelor pe care le-au obtinut, dificultatilor dar si bucuriilor pe care le-au avut, ar avea un impact deosebit in special asupra tinerilor din Romania. De asemenea, emisiuni speciale in care sa se explice intr-un stil profesionist probleme ale stiintei contemporane (de exemplu, secventierea genomului uman, plantele modificate genetic, terapia genica, transplanturile de organe etc.) dar si emisiuni dedicate activitatii si rezultatelor obtinute de adevaratii oameni de stiinta din Romania, inclusiv tineri cercetatori, ar fi nu numai interesante dar ar juca un rol educativ deosebit de important. Pe un astfel de teren mediatic, revenirea in tara a tinerilor cercetatori romani din strainatate ar fi puternic stimulata.